

REFAH PARTİSİ'NİN YÜKSELİŞİNİN DIŞ YANSIMALARI: ALAN MAKOVSKY ÖRNEĞİ

Enes YILMAZ*

ORCID ID: 0000-0001-7850-6843

Öz: Bu makalenin amacı, Refah Partisi yöneticileri tarafından, 28 Şubat post-modern darbe sürecinin inşasında rol oynadığı iddia edilen Alan Makovsky'nin 1996-1997 döneminde yazdığı analiz metinlerinde, Refah Partisi'nin yükselişine nasıl yaklaştığını ortaya koymaktır. Makovsky, bir dönem ABD yönetim kademesinde Ortadoğu ve Türkiye uzmanı olarak danışmanlık yapması sebebiyle de önemli bir isimdir. Çalışmada, öncelikle Refah Partisi'nin yükseliş ve iktidar dönemine dair bilgilendirmeler yapılmış ve ardından Alan Makovsky hakkındaki 28 Şubat sürecine dair olan iddialara yer verilmiştir. Ardından, Makovsky'nin ilgili dönemde yazdığı analizler incelenmiş ve analizlerinde vurguladığı temalar belirlenmiştir. Makovsky'nin, Refah Partisi'nin yükselişinde Türkiye'deki siyasi ve ekonomik istikrarsızlığı temel nedenler arasında gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca Refah Partisi iktidarını ise bölgede ABD çıkarlarına karşı bir tehdit unsuru olarak gördüğü ve buna karşı ABD'ye politika tavsiyelerinde bulunduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Millî Görüş, Refah Partisi, Necmettin Erbakan, 28 Şubat Süreci, Alan Makovsky.

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, enesmalikylmz@gmail.com

Bu çalışma, 22-23 Ekim 2021 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen 4. Uluslararası Necmettin Erbakan ve Millî Görüş Sempozyumu'nda sunulan "Refah Partisi'nin Yükselişinin Dış Yansımaları: Alan Makovsky Örneği" başlıklı bildirinin genişletilmiş ve revize edilmiş halidir.

DOI: <https://doi.org/10.53662/esamdergisi.983167>

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi: 15/08/2021
Kabul Tarihi: 01/04/2022

EXTERNAL REFLECTIONS OF THE RISE OF THE WELFARE PARTY: THE CASE OF ALAN MAKOVSKY

Abstract: The purpose of this article is to reveal how Alan Makovsky, who is claimed to have played a role in the construction of the post-modern coup process of February 28 by the Welfare Party administrators, approached the rise of the Welfare Party in his analysis texts written in the 1996-1997 period. Makovsky is also an important name because he was a consultant to the US administration as a Middle East and Turkey expert for a while. In the study, firstly, information was given about the rise and power period of the Welfare Party, and then the allegations about the February 28 process about Alan Makovsky were given. Then, the analyzes that Makovsky wrote in the relevant period were examined and the themes he emphasized in his analyzes were determined. It was determined that Makovsky cited the political and economic instability in Turkey as one of the main reasons for the rise of the Welfare Party. In addition, it has been revealed that the Welfare Party government sees it as a threat to U.S. interests in the region and makes policy recommendations to the U.S. administration.

Keywords: Islamic View, The Welfare Party, Necmettin Erbakan, February 28 Process, Alan Makovsky.

GİRİŞ

Refah Partisi, Türk siyasi tarihinde, İslamcı olarak nitelendirilen bir partinin başbakanlık koltuğunu kazanacak kadar güçlenmiş olması bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Ancak Refah Partisi'nin bu iktidar dönemi, yine Türk siyasetinde benzeri görülmemiş “post-modern” darbe yöntemiyle sonlandırılmıştır. Bu darbenin, başta Genel Başkan Necmettin Erbakan olmak üzere, Refah Partisi'nin yönetici kadrosu tarafından özellikle ABD tarafından planlandığı ve darbeye destek sağlandığı iddia edilmiştir. Bu iddiaların merkezinde, bir dönem ABD yönetiminin çeşitli kademelerinde danışman olarak görev yapan Alan Makovsky de bulunmaktaydı.

Alan Makovsky 28 Şubat post-modern darbenin yaşandığı dönemi de kapsayacak şekilde, 1994-2001 yılları arasında, Washington Institute for Near East Policy adlı özel bir araştırma merkezinde uzman olarak analiz ve raporlar hazırlamış ve yine aynı kurumda Türkiye Araştırma Programı'nı kurmuş ve yöneticilik yapmıştır. Bu süreçte Makovsky, Refah Partisi'nin yükselişi, iktidarı ve 28 Şubat süreci hakkında analizler kaleme almış ve bu analizleri enstitünün internet sitesinde ve başka yayın organlarında yayınlanmıştır.

Alan Makovsky'nin Refah Partisi'nin yükseliş ve iktidarı ile ilgili, 1995-1998 yılları arasında kaleme aldığı Türkiye konulu yazılarının incelendiği bu çalışma, Makovsky'nin bu dönemde Refah Partisi'nin yükselişi ve iktidarına nasıl yaklaştığını ve bu süreçte hangi unsurları vurguladığını bütüncül bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, Makovsky'nin Washington Institute for Near East Policy'nin internet sitesinde ve Middle East Quarterly adlı dergide yayınladığı toplam 7 analiz metnini kapsamaktadır. Çalışmada, Refah Partisi'nin yükseliş sürecine değinildikten sonra, Alan Makovsky'nin darbe sürecindeki rolüne dair iddialar üzerinde durulmuştur. Ardından Makovsky'nin ilgili yazıları değerlendirilmiş ve sonuç kısmında bulgular ortaya konmuştur.

1. REFAH PARTİSİ'NİN YÜKSELİŞİ

Türk siyasal hayatında, demokratikleşme sürecinde ve sivil-asker ilişkilerinde önemli bir süreç olan 28 Şubat dönemi, toplumsal taleplerin değişimi ve askerin yeni ya da post-modern olarak nitelendirilen bir darbe metodu izlemesi yönleriyle iz bırakıcı nitelikte olmuştur.¹ Öte yandan bu dönem, salt asker-siyaset ilişkileri üzerinden incelendiği zaman eksik bir bakış açısı oluşabilmektedir. Zira 28 Şubat sürecinde yaşananlar, Türkiye'nin uzun yıllardır tecrübe ettiği bir takım toplumsal ve siyasi olayların, küreselleşme etkileriyle birlikte dışa vurumu olarak nitelendirilebilir. Öyle ki o dönemde toplumun beşte biri gibi önemli bir kesiminin temsilcisi haline gelmeyi başaran Refah Partisi'nin bu yükselişinin sebepleri arasında elbette toplumsal dönüşüm de yer almaktadır.

Türkiye'de 1980 sonrası dönemde neo-liberal düşüncenin Türkiye'yi ve Türkiye ekonomisini yeniden inşası süreci, ulus-devlet düşüncesinin ve merkezi paradigmaların meydan okumalarıyla karşılaşmaları ve merkezden dışlanmış olan kesimlerin, ekonomik ve siyasi olarak taleplerini daha fazla dile getirebilmelerine yol açmıştır. Her ne kadar Millî Görüş'ün ekonomik anlayışı neo-liberal düşüncüyü kabullenmese ve liberalizmi “renksiz görüş” olarak nitelendirse de² neo-liberal ekonomik anlayışın oluşturduğu bu değişim ve boşluk durumundan, “İslami” olarak tanımlanan kesimler de yararlanabilmişlerdir. Nitekim, artık 1990'lı yıllara gelindiğinde Türkiye'de artık “İslami” olarak tanımlanan bir burjuvazi sınıfının varlığından söz etmek mümkün hale gelmişti.³ Ancak bununla beraber, Türkiye'deki geleneksel siyasi partilerin de artık

¹ Metin Heper - Aylin Güney, “The Military and the Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience”, *Armed Forces & Society*, 26/4, (Temmuz 2000), 647.

² Necmettin Erbakan, Millî Görüş, (Ankara: Dergah Yayınları, 1975), 44-47.

³ Dilek Yankaya, “28 Şubat, İslami Burjuvazinin İktidar Yolunda Bir Milat”, *Birikim*, (Temmuz 2012), 278, 29.

halkın geneli üzerinde eskisi gibi bir karşılığı olmadığı görünüyordu. Artık Türkiye’de de toplumun farklı kesimleri, kimlikleri üzerinden taleplerde bulunuyor ve bu durum mevcut merkez partilerin dışında başka parti ya da partilerin yükselişine yol açıyordu.⁴

Refah Partisi’nin yükselişe geçmesi, iktidara gelmesi, post-modern darbeye uğraması ve nihayet kapatılması ile sonlarına gelinen 1990’lı yılların belirgin farklılıkları arasında; toplumsal taleplerin dönüşüme uğraması, dışlanmış grupların demokratik temsil taleplerinin yoğunlaşması ve dolayısıyla merkez-çevre yakınlaşması gibi hususlar sayılabilir.⁵ Böylesi bir dönemde Refah Partisi, toplumun özellikle dışlanmış kesimlerine hitap ediyor, onları temsil iddiasında bulunuyordu.⁶ Özellikle İslamî talepleri olan, kentlere yeni göç etmiş, ekonomik olarak orta veya alt gelir grubunda olan veya Kürt kimliğine sahip olan bireylere yönelik yaklaşımı, Refah Partisi’nin o dönemde yaşanan temsil krizinde bir çıkış noktası ya da alternatif olarak algılanmasında rol oynamıştır. Özellikle partinin, kimlik beyanı, farklı dış politika, adil düzen gibi söylemleri, Refah Partisi’nin hem dışlanmış toplum kesimleri ile yakınlaşmasını hem de merkez partilerden farklılaşmasını sağlıyordu.⁷ Dolayısıyla bu bağlamda Refah Partisi, çevredeki sosyal unsurların ve taleplerin merkeze taşınmasına aracı olan bir siyasi parti rolüne bürünmekteydi.⁸

Refah Partisi’nin ulusal düzeydeki temsil iddiasının yanı sıra, yerel belediyeçilikteki başarıları da toplumun güvenini kazanmasını sağlıyordu. Öyle ki Refah Partisi için “yerel seçimlerin arıları” yakıştırmaları yapılıyordu.⁹ 27 Mart 1994’teki yerel seçim sonuçları Refah Partisi’nin bu başarısını gözler önüne seriyordu.

1995 genel seçim sürecinde Refah Partisi’nin seçim kampanyasındaki stratejileri de Refah Partisi’nin “dışlanmış” kesimlerce benimsenmesinde önemli derecede etkili oldu. Dürüst ve yetkin yönetim vaatleri Refah Partisi’ni, yönetimde başarısız tecrübelere sahip seküler ya da sosyal demokratlara karşı bir alternatif olarak sunuyordu. Öte yandan, Refah Partili belediye başkanlarının başarılı ve diğer belediyelere nazaran

⁴ Ziya Öniş, The political economy of Islamic resurgence in Turkey: The rise of the Welfare Party in perspective, *Third World Quarterly*, 18/4, (Mayıs, 1997), 745.

⁵ Ali Bayramoğlu, *28 Şubat Bir Müdahalenin Güncesi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018), 27-29.

⁶ Haldun Güllalp, Islamist Party Poised for National Power in Turkey, *Middle East Report*, 194/195, (Mayıs-Ağustos 1995), 55.

⁷ Ali Bulaç, *Göçün ve Kentin Siyaseti (MNP’den SP’ye Milli Görüş Partileri)*, (İstanbul: Çıra Yayınları, 2009), 227.

⁸ M. Hakan Yavuz, Milli Görüş Hareketi: Muhalif ve Modernist Gelenek, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık*, ed. Murat Gültekinçil ve Tanıl Bora, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 596-600.

⁹ Mehmet Ali Birand – Reyhan Yıldız, *Son Darbe 28 Şubat*, (İstanbul: Doğan Kitap, 2012), 62.

şeffaf yönetimleri seçmen için bir referans kaynağı idi. Ayrıca yine, Türkiye'nin güney doğu bölgesine yönelik ekonomik kalkınma planları, bölgenin büyük oranda terör tehdidinden ötürü nüfus kaybetmesine karşılık yeniden nüfuslandırılması vaatleri gibi Türkiye'nin doğusunda yaşayan ve çoğunluğu Kürt kökenli olan vatandaşlara yönelik söylemler de bölge insanının Refah Partisi'ne olan teveccühünü artırıyordu.¹⁰

Refah Partisi'nin bu yükselişinin altında, attığı adımlar ve ideolojisi dışında çevresel etmenler de bulunuyordu. Özellikle dönemin merkez siyasi partilerinin toplumda yaşanan dönüşüme kayıtsız kalmaları, yeni kimlik taleplerini iyi bir şekilde algılayamamaları ve Turgut Özal'ın vefatından sonraki süreçte yaşanan istikrarsız ve güvensiz yönetimler gibi hususlar, Refah Partisi'nin yükselişine dolaylı olarak katkı sunmuştur.¹¹

1995 yılında gerçekleşen genel seçimler sonucunda, Refah Partisi yükselişini sürdürmüş ve %21.38'lik oy oranı ile birinci parti olmuştur.¹² Ancak bu oy oranı hem Refah Partisi'nin hem de diğer partilerin tek başına bir iktidar kurmasına yetmemiştir. Seçimlerden yaklaşık 2 ay sonra, Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi ortaklığıyla ANAYOL koalisyon hükümeti kurulmuştur. Fakat parti liderleri olan Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller arasında yaşanan anlaşmazlıkları ve güven oylamasının iptali sebebiyle bu hükümetin ömrü kısa sürmüştür. Bu dönemde Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan'ın siyasi çabaları ve uzlaşma gayretleri neticesinde Doğru Yol Partisi ile ortak olarak Refahyol olarak adlandırılan 54. Hükümet kurulmuştur. Erbakan'ın ve Refah Partisi'nin bu süreçteki tutumları çok defa pragmatist olarak nitelendirilmiştir.¹³

Necmettin Erbakan'ın başbakanlığı ile birlikte Türkiye tarihinde ilk defa İslamcı olarak nitelendirilen bir siyasetçi başbakanlık koltuğuna oturmuştur.¹⁴ Necmettin Erbakan'ın yaklaşık bir yıl süren başbakanlığı görevinden, post-modern olarak adlandırılacak bir şekilde, askerinin baskısı neticesinde istifaya zorlanmıştır. Ancak Ordu, önceki darbe girişimlerinden farklı olarak bu süreçte farklı bir yöntem izlemiş ve

¹⁰ Brock Taylor, *Political Islam and Secular Democracy: The Rise of the Refah Party in Turkey*, *Sigma: Journal of Political and International Studies*, 18/5, (Eylül 2000), 35-41.

¹¹ Karen L. Cox, *Turkish Islamism: The Refah Party*, (Maxwell Afb Al: Air University Press, 1997), 31-32.

¹² T.C. Yüksek Seçim Kurulu (YSK), *24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları*, (Erişim 9 Mayıs 2021).

¹³ Jenny B. White, "Pragmatists or Ideologues? Turkey's Welfare Party in Power.", *Current History*, 96/606 (Ocak 1997), 25-30.

¹⁴ M. Hakan Yavuz, "Political Islam and the Welfare (Refah) Party in Turkey", *Comparative Politics*, 30/1, (Ekim 1997), 63

doğrudan müdahale yerine hükümeti kendi çıkarları doğrultusundaki eylemlere mecbur etme ve baskılama yolunu tercih etmiştir.¹⁵

Refah Partisi'nin bu yükselişi karşısında ABD'nin net bir tutum takınmadığı göze çarpmaktadır. ABD 1998 yılı planlamaları kapsamında yapılan kongre görüşmelerinde Türkiye'deki ekonomik ve siyasi istikrarın sürdürülmesi yönünde kararlar alınmıştır.¹⁶ Ancak bununla beraber ABD, Türkiye'deki seküler demokrasinin korunmasının ve bir NATO müttefiki olarak "İranlılaşmamasının" önemini de ifade etmiş¹⁷ ve bu durum, ABD'nin Türkiye'de yaşanacak olan "post-modern" darbeye karşı olmadığı yönünde yorumlanmıştır.¹⁸ Nitekim, ABD'nin bu çelişkili tutumu, köşe yazarı ve gazeteci Thomas L. Friedman'ın analizlerine yansımış ve Washington'un Türkiye'ye karşı yeteri kadar ilgi göstermediğini ifade edilmiştir.¹⁹

2. ALAN MAKOVSKY VE 28 ŞUBAT SÜRECİ

54. Hükümetin Başbakanı ve Refah Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın 28 Şubat post-modern darbe sürecinden bahsederken adını sıkça andığı Alan Makovsky, 1983-1994 yılları arasında ABD Dışişleri Bakanlığı İstihbarat ve Araştırma Bürosu'nda Güney Avrupa ve Ortadoğu'daki gelişmeleri takip etmiş ve bu konularda araştırmalar yapmış bir uzmandır. Ayrıca yine bu dönemde hem Türk-Amerikan ilişkilerinde hem de Ortadoğu siyasetinde önemli bir yer teşkil eden Huzuru Temin Operasyonu'nda (*Operation Provide Comfort*) siyasi danışman olarak görev yapmıştır. Makovsky, 1993-1994 yıllarında ise Özel Ortadoğu Ofisi'nin koordinatörü Amerikalı diplomat olan Dennis Ross'un özel danışmanlığı görevini yürütmüştür. Bu tarihten sonra ise 2001 yılına kadar özel bir düşünce kuruluşu olan Washington Yakın Doğu Politika Enstitüsü'nde (*Washington Institute for Near East Policy*) araştırma yazılar yazmış ve aynı kurumda Türkiye Araştırma Programı'nı kurmuştur. 2001-2003 tarihleri arasında Türkiye ve Ortadoğu ile ilgili diğer bölgesel sorunların ele alındığı ABD Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nde kıdemli profesyonel personel olarak

¹⁵ Bayramoğlu, *28 Şubat Bir Müdahalenin Güncesi*, 101-108.

¹⁶ *Foreign Operations, Export Financing, and Related Programs Appropriations for 1998: Hearings before a Subcommittee of the Committee on Appropriations, House of Representatives, One Hundred Fifth Congress, First Session* (Washington: United States Government Publishing Office, 1997), 1/671.

¹⁷ *Foreign Operations, Export Financing*, 2/312.

¹⁸ Cemal Karakas, *Promoting or Demoting Democracy Abroad: US and German reactions to the rise of political Islam in Turkey*, Çev. Lynn Benstead (Peace Research Institute Frankfurt, 2011), 11-12.

¹⁹ Thomas L. Friedman, "Who Lost Turkey", *The New York Times*, (21 Ağustos 1996), A/17.

görev yapmıştır.²⁰ Bu tarihten itibaren Makovsky, farklı mecralarda analiz ve araştırma yazılarını yazmaya devam etmiştir.

Makovsky, Refah Partisi'nin Doğru Yol Partisi ile koalisyon hükümetini kurduğu Haziran 1996-Haziran 1997 döneminde, Washington Institute for Near East Policy'de Ortadoğu ve Türkiye'ye ilişkin analizler yayınlamıştır. Makovsky, Refah Partisi ve Millî Görüş ile ilgili yazdığı yazıların neredeyse tamamını bu kurum için yazmıştır. Ancak Makovsky, Mart 1997'de Middle East Quarterly Dergisi'nde "How to Deal With Erbakan" (*Erbakan'la Nasıl Başa Çıkılır?*) başlıklı bir yazı kaleme almış ve bu yazısı, sonraki yıllarda Türk medyasında yankı bulmuştur.²¹

Alan Makovsky isminin 28 Şubat süreci ile birlikte anılması özellikle Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın Makovsky hakkında söylediklerinden kaynaklanmaktadır. 28 Şubat'ın 10. Yılında Erbakan'ın, bu darbenin askerler tarafından değil, Alan Makovsky'nin hazırladığı raporlar doğrultusunda Siyonist çevrelerce hazırlandığını ifade etmesi, Makovsky ile 28 Şubat sürecinin yan yana getirmiştir.²² Ayrıca, 6 Haziran 2004 tarihinde, dönemin Saadet Partisi Genel Başkan Yardımcısı olan Şevket Kazan, Cumhuriyet Gazetesi muhabiri Leyla Tavşanoğlu ile yaptığı söyleşide Erbakan Hükümeti²³'nin güven oyu almasından 10 gün sonra Makovsky ile Ian Lesser'in bir katıldıkları bir seminerde Refah Partisi'nin yükselişinin tehdit olarak algılandığına ilişkin ifadelerinden bahsetmiştir.²⁴

3. YAZILARIN ANALİZİ

Çalışma kapsamında, Alan Makovsky'nin Refah Partisi yükseliş ve iktidar dönemlerinde, Washington Institute for Near East Policy adlı araştırma merkezinde ve Middle East Quarterly adlı dergide yazdığı ve Refah Partisi temalı toplam yedi adet analiz yazısına ulaşılmıştır. Bu yazılarda Makovsky'nin Refah Partisi ve hükümetine olan yaklaşımına dair yazıların ortak temaları belirlenmiş ve bu temalar üzerinden yazılar analiz edilmiştir.

²⁰ Center for American Progress, "Alan Makovsky" (Erişim 1 Ağustos 2021)

²¹ Alan Makovsky'nin bu yazısının Türkçe'ye sadece Umran Dergisi'nin Şubat 2003 tarihli 102. Sayısında bir kısmı tercüme edilerek paylaşılmıştır. Derginin bu sayısına, İslamcı Dergiler Projesi'nin internet arşivinden ulaşılabilir (Erişim 11 Nisan 2021). Ayrıca, SETA Vakfı'nın internet sitesinde Ufuk Ulutaş'ın yazdığı "28 Şubat vs. 17 Aralık" başlıklı yazıda da Makovsky'nin "How to Deal With Erbakan" adlı yazısına değinilmiştir (Erişim 11 Nisan 2021).

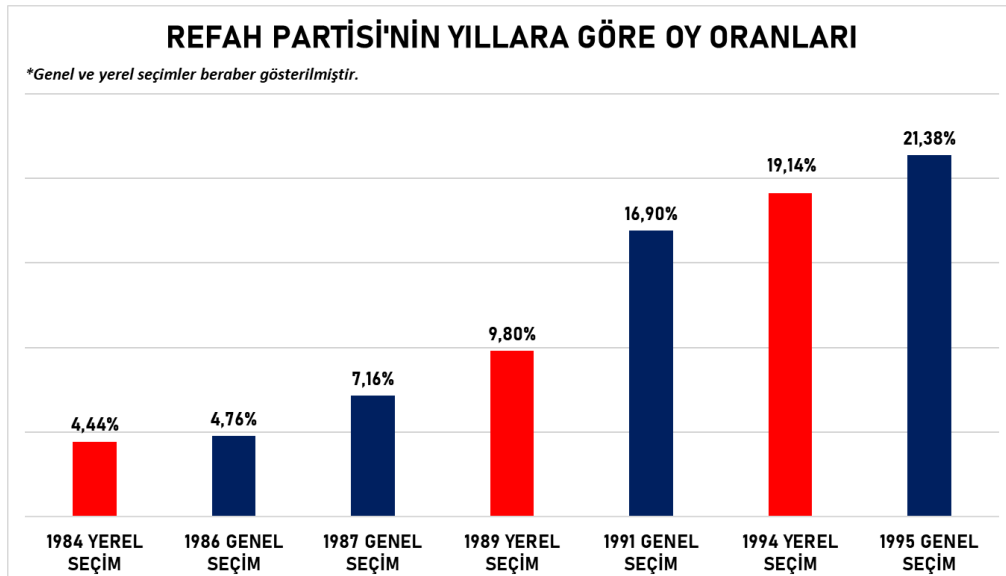
²² *Milliyet*, Erbakan: 28 Şubat'ı Makovsky planladı, (28.07.2007), 21.

²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), "Hükümetler".

²⁴ *Cumhuriyet*, Saadet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan Cumhuriyet'e Konuştu, (06.06.2004), 12.

3. 1. Refah Partisi'nin Gelecekteki Potansiyeli

Refah Partisi'nin katıldığı son seçim olan 24 Aralık 1995 tarihindeki genel seçimlerde her ne kadar %21.38'lik bir oy almış olsa da son seçimler göz önünde bulundurulduğunda oylarının giderek yükselen bir eğilimde olduğu değerlendirilmektedir. Öyle ki Refah Partisi; 1986 yılında 11 ilde gerçekleştirilen ara dönem milletvekili seçimlerinde %4,76, 1987 Milletvekili Erken Genel Seçiminde %7,16, 1991 Erken Genel Seçimlerinde %16,90 ve katıldığı son milletvekili seçimi olan 1995 Genel Seçimlerinde ise %21,38 oranında oy almıştır. Yerel seçimlerde ise; 1984 yılında %4,44, 1989 yılında %9,8 ve 1994 yılında katıldığı son yerel seçimde ise %19,14 oranında oy almıştır.²⁵ Bu veriler, Refah Partisi'nin katıldığı tüm seçimler göz önünde bulundurulduğunda oy oranının seçim türü ayırt etmeksizin yükseldiğini göstermektedir. Aşağıdaki tabloda Refah Partisi'nin milletvekili seçimlerinde ve yerel seçimlerde yıllara göre yükselen oy oranlarını gösterilmiştir.

Grafik 1: Refah Partisi'nin Katıldığı Tüm Seçimlerde Aldığı Oy Oranları

Refah Partisi'nin bu yükselişi de Alan Makovsky'nin analizlerinde karşılık bulmuştur. Makovsky, 8 Ağustos 1996 tarihli ve "*U.S. Relations with Erbakan's Turkey*" başlıklı analizinde²⁶ Erbakan'ın Refah Partisi'nin geleceği hakkında iyimser olması için birçok nedeni olduğunu ifade etmiştir. Makovsky'ye göre bu yükselişin nedenleri arasında; tabanın örgütlenme becerisi, Refah Partisi'nin büyükşehirlerdeki yolsuzluktan

²⁵ Seçim sonuçları, Yüksek Seçim Kurulu'nun resmi internet sitesinden derlenmiştir (Erişim 13 Haziran 2021).

²⁶ Alan Makovsky, "U.S. Relations with Erbakan's Turkey", *Washington Institute for Near East Policy*, (Erişim 15 Mayıs 2021).

uzak yönetimleri ve toplumda yükselen dini bilinç yer almaktadır. Bunun yanında Makovsky, seküler muhalefetin kendi iç çekişmelerinin de Refah Partisi'nin yükselişinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Makovsky bu husustan Middle East Quarterly dergisinin Mart 1997 sayısında yazdığı “*How to Deal With Erbakan*” başlıklı yazıda²⁷ bahsetmiş ve ayrıca Refah Partisi'ndeki genç kitlelerin daha da artmakta olduğunu ifade etmiştir.

3. 2. Muhalefetin Bölünmüşlüğü

1990'lı yılların siyasetinde yaşanan istikrarsızlık da Makovsky'ye göre Refah Partisi'nin yükselişinde etkili olmuştur. Makovsky, 19 Haziran 1996 tarihinde, Erbakan Hükümeti kurulmadan kısa bir önce yazdığı “*Turkey and The Refah Problem*”²⁸ başlıklı yazısında Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller'i ideolojik ikiz olarak nitelese de uzlaşmadıklarından bahsetmiştir. Yine Makovsky'ye göre İslamcılarını iktidardan uzaklaştırmak için 1996 Şubat ayında kurulan azınlık hükümetinin başarısız olmasının sebebi ise Yılmaz ve Çiller'in, koalisyon kurmadan önce birbirleri hakkında kullandıkları ağır ifadeler ve koalisyon boyunca uzlaşmadıklarından kaynaklanmaktadır. Makovsky, Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller'in dışında, seküler siyasetlerin laik ilkeleri savunmak için birleşememeleri ve iyi bir lidere sahip olmadıklarını da ifade etmiştir.²⁹ Makovsky, her ne kadar muhalefetin bu bölünmüşlüğünün Refah Partisi ve Erbakan'ın önünü açtığını belirtse de Erbakan Hükümeti'nin kurulduğu 28 Haziran 1996 tarihinde yazdığı “*Islamists Take Power in Turkish Coalition*” başlıklı yazısında,³⁰ Başbakanın doğrudan halk tarafından seçilmesi durumunda seküler bir adayın ikinci turda kazanmasına kesin gözüyle baktığını ifade etmiştir.

Seküler lider ve partilerin bölünmüşlüklerinin yanında, halkın onlara olan güvenlerinin azalması da Makovsky'ye göre Refah Partisi'ne olan halk teveccühünün sebeplerinden biridir. Öyle ki Makovsky, başka bir yazısında³¹ seküler siyasetlerin kötü performanslarını düzeltmedikçe Türkiye'nin Batı yanlısı rotasının kökten değişebileceğini ifade etmektedir. Makovsky aynı yazısında, bu kötü performansların

²⁷ Alan Makovsky, “How to Deal With Erbakan”, *Middle East Quarterly*, (Mart 1997), 3-8.

²⁸ Alan Makovsky, “Turkey and ‘The Refah Problem’”, *Washington Institute for Near East Policy*, (Erişim 15 Mayıs 2021)

²⁹ Alan Makovsky, “Erbakan on the Ropes”, *Washington Institute for Near East Policy*, (Erişim 15 Mayıs 2021)

³⁰ Alan Makovsky, “Islamists Take Power in Turkish Coalition”, *Washington Institute for Near East Policy*, (Erişim 15 Mayıs 2021)

³¹ Makovsky, “How to Deal With Erbakan”, 3-8.

arasında; ekonomik alanındaki kötü yönetim, iç çekişmeler, rüşvet ve bu siyasilerin devletin güvenlik güçleri ile olan bağlantılarını saymaktadır.

3. 3. Türkiye'nin ABD ve Batı Merkezli Politikalarından Uzaklaşması

Makovsky'nin ABD yönetimine danışman olarak hizmet vermesinin yanı sıra, ilgili analizlerini yazdığı Washington Institute for Near East Policy adlı kurum da kendi misyonunu Ortadoğu'daki Amerikan çıkarlarını güvence altına alan politikaları teşvik etmek olarak tanımlamıştır.³² Dolayısıyla, Makovsky tarafından kaleme alınan analizlerinin temel amacının Türkiye özelinde ABD çıkarlarına ilişkin sağlıklı bir perspektif sunmak olduğu gözden kaçmamalıdır. Nitekim Makovsky, analizlerinde sık sık ABD çıkarlarına atıf yapmış ve politika tavsiyelerinde bulunmuştur.

Makovsky, 8 Ağustos 1996 tarihinde yazdığı "*U.S. Relations with Erbakan's Turkey*" başlıklı yazısında³³ Necmettin Erbakan'ın başbakanlığının ABD'nin çıkarlarına zarar verebileceğini ve ABD ile Türkiye arasındaki ilişkiler açısından bir takım zorlukların yaşanabileceğini ifade etmiştir. Bu zorlukların ilki Erbakan'ın başbakanlığı ile Türkiye'nin laik, demokratik ve Batı yanlısı bir rotada olduğunun kongreye anlatmanın zorlaştığıdır. İkinci olarak, Erbakan'ın "saldırgan" söylemlerinin Türkiye'yi dost olarak gören birçok kişiyi yabancılaştıracak olmasıdır. Üçüncü olarak, Erbakan'ın bir Millî Güvenlik Konseyi (MGK) üyesi olarak katıldığı toplantılarda NATO'ya ilişkin gizli konulara vakıf olması durumunda Müslüman Kardeşler ve Hamas gibi İslami örgütlerle sıkı ilişkiler içinde olması ciddi güvenlik sorunlarına yol açabilecek olmasıdır. Ayrıca Makovsky'ye göre Erbakan, Türkiye'yi ABD çıkarlarıyla bağdaşmayacak şekilde yeniden yönlendirmeye çalışan bir ideolog ve pragmatisttir.³⁴ Makovsky, tüm bu hususların ABD'nin bölgedeki çıkarlarına karşı zorluklar getireceğini ifade etmektedir.

Makovsky, Erbakan dönem Türkiye'sini "*ilk defa Amerikan çıkarlarına karşı uzun vadeli planları olan bir lidere sahip bir müttefik*" olarak tanımlamakta ve bu durumun ABD'yi bazı zorluklarla karşı karşıya getirebileceğini ifade etmektedir.³⁵ Makovsky'ye göre bu zorluklar karşısında ABD, Türkiye'ye yönelik çift yönlü bir politika izlemelidir. Makovsky, ABD'nin öncelikli olarak bölgedeki çıkarlarını korumak için politikalarında

³² WINEP, About the Institute (Erişim 11 Mayıs 2021).

³³ Alan Makovsky, "U.S. Relations with Erbakan's Turkey".

³⁴ Alan Makovsky, "Erbakan's Turkey: An Early Assessment", *Washington Institute for Near East Policy*, (Erişim 15 Mayıs 2021)

³⁵ Makovsky, "How to Deal With Erbakan", 3-8.

büyük bir revizyona değil “balans ayarına” ihtiyaç olduğunu düşünmektedir. Bu balans ayarı ise; orduyu, Amerikan yanlısı Türkleri ve laikliği desteklemekle olabilecektir. Makovsky aynı analizinde ABD’nin kesinlikle Erbakan’la arasına mesafe koymasını gerektiğini, Erbakan’ın Türkiye’deki popülaritesine katkı sunacak hamlelerden kaçınması gerektiğini belirtmekte ve ABD yönetiminin mümkünse Erbakan ve yakınlarıyla değil seküler bakan ve görevlilerle ilişki içinde olmasını tavsiye etmektedir.

3. 4. Türkiye’nin Ekonomik İstikrarsızlığı

1990’lı yılların ortalarından itibaren Türkiye’nin içinde bulunduğu kötü ekonomik durum Makovsky’nin ilgili yazılarında yer almıştır. Alan Makovsky, çökmekte olan Türk ekonomisinin Refah Partisi’nin sırtına ağır sorumluluklar yüklediğini ve bununla başa çıkmasının zor olduğunu ifade etmiştir. Ancak bununla birlikte, Refah Partisi’nin yükselen grafiğini düşürmek için seküler siyasiler tarafından bu durumun kullanılabileceğini düşündüklerini belirtmektedir. Böyle bir durumda muhalefet, savunma pozisyonunda kalarak ekonomik koşulların Erbakan’ın aleyhine işlemesini izleyecektir. Makovsky, 27 Aralık 1996 tarihinde yayınlanan yazısında, ekonominin bu kötü şartlarından ötürü birkaç ay içinde “Refah Kışı” beklendiğini ifade etmiştir.³⁶ İktidarda bulunan Refah Partisi’nin kötü giden ekonomiyi düzeltememesi neticesinde toplumdaki gelen memnuniyetsizlik, Refah Partisi’nin yükselen oylarının önüne geçebilecek ve böylece Refah Partisi de iktidardan uzaklaştırılabilecektir.

Öte yandan Makovsky, Erbakan’a karşı ABD’nin nasıl bir politika izlemesi gerektiğini analiz ettiği yazısında³⁷, ekonominin birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’deki hükümetlerin de yumuşak karnı olduğunu ve Refah Partisi’nin popülaritesini azaltmak, halkı memnun eden politikaları yürütmesine izin vermemek için Uluslararası Para Fonu’nun (IMF) bir kaldıraç olarak kullanılabilceğini belirtmiştir. Yine bu hususta Makovsky, Erbakan’ın İran ve Libya gibi ülkelerle geliştirdiği ve/veya geliştirebileceği ekonomik ilişkilere karşı ABD’nin doğrudan yaptırım uygulamasının toplumda Amerikan karşıtlığını güçlendirebileceğini ifade etmiştir. Makovsky, ekonomik bağlamda ABD’nin Erbakan’a karşı çift yönlü bir politika izlemesi gerektiğinin altını çizmiştir.

³⁶ Alan Makovsky, “Turkey: Erbakan at Six Months”, *Washington Institute for Near East Policy*, (Erişim 15 Mayıs 2021)

³⁷ Makovsky, “How to Deal With Erbakan”, 3-8.

SONUÇ

Alan Makovsky, özellikle Refah Partisi yetkililerin tarafından, 28 Şubat post-modern darbe sürecinin gelişmesinde etkin rol oynadığı iddia edilen bir isimdir. Bu durum, Makovsky'nin Refah Partisi'nin yükselişine ve iktidarına yönelik nasıl bir yaklaşım içerisinde olduğunu önemli hale getirmektedir.

Makovsky'nin kaleme aldığı analizlerde, Refah Partisi'ni ABD çıkarları için bir tehdit unsuru olarak gördüğü saptanmıştır. Bununla beraber, Refah Partisi'nin yükselişinde de Refah Partisi'nin başarıları ile birlikte, Türk siyaseti ve ekonomisindeki istikrarsızlığı da vurgulamaktadır. Makovsky, bölgedeki Amerikan çıkarlarının korunması için ise ABD'nin, bir yandan Erbakan'a karşı mücadele ederken öbür taraftan ise Refah Partisi'nin karşısında bulunan hem siyasi hem de askerî odaklarla iyi ilişkilerin kurulduğu çift yönlü bir politika tavsiyesinde bulunmuştur. Ayrıca Makovsky, Erbakan'ın, koalisyon hükümetinin kurulması ve yürütülmesi sürecinde ise pragmatist bir karakter ortaya koyduğunu da ifade etmiştir.

Alan Makovsky, Refah Partisi'nin yükselişinin ve iktidarının dış yansımalarını anlamak açısından önemli bir isim olsa da tek başına yeterli değildir. Refah Partisi'nin yükselişinin, iktidarının ve 28 Şubat post-modern darbe sürecinin dış yansımalarının kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi için Makovsky benzeri diğer tüm uzman ve gazetecilerin yazı ve analizlerinin incelenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Bayramoğlu Ali. *28 Şubat Bir Müdahalenin Güncesi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 3. Baskı, 2018.

Birand, Mehmet Ali – Yıldız, Reyhan. *Son Darbe 28 Şubat*. İstanbul: Doğan Kitap, 8. Baskı, 2012.

Yavuz, M. Hakan. "Milli Görüş Hareketi: Muhalif ve Modernist Gelenek", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık*. ed. Tanıl Bora vd. 596-600. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

Bulaç Ali. *Göçün ve Kentin Siyaseti (MNP'den SP'ye Milli Görüş Partileri)*. İstanbul: Çıra Yayınları, 1. Baskı, 2009.

Karakas, Cemal. *Promoting or Demoting Democracy Abroad?: US and German reactions to the rise of political Islam in Turkey*. Çev. Lynn Benstead, Peace Research Institute Frankfurt, 2011. https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/prif106.pdf

CAP, Center for American Progress, “Alan Makovsky”, Erişim 01 Ağustos 2021. <https://www.americanprogress.org/person/makovsky-alan>

Cox, Karen L. “*Turkish Islamism: The Refah Party*”. Maxwell Afb Al: Air University Press, 1997.

Cumhuriyet, “Saadet Partisi Genel Başkan Yardımcısı şevket Kazan Cumhuriyet’e Konuştu”, (06.06.2004), 12. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/katalog/192/2004/6/6/12>

Erbakan, Necmettin. *Millî Görüş*, Ankara: Dergah Yayınları, 1975.

Friedman, Thomas L. “Who Lost Turkey”, *The New York Times*, (21 Ağustos 1996), A/17. <https://www.nytimes.com/1996/08/21/opinion/who-lost-turkey.html>

Gülalp, Haldun. Islamist Party Poised for National Power in Turkey, *Middle East Report*, 194/195, (Mayıs-Ağustos 1995), 54-56.

Heper, Metin – Güney, Aylin. “The Military and the Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience”, *Armed Forces & Society* 26/4 (Temmuz 2000), 635-657. <https://doi.org/10.1177/0095327X0002600407>

Makovsky, Alan. “Erbakan’s Turkey: An Early Assessment”, *Washington Institute*. Erişim 15 Mayıs 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/erbakans-turkey-early-assessment>

Makovsky, Alan. “Erbakan on the Ropes”, *Washington Institute*. Erişim 15 Mayıs 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/erbakan-ropes>

Makovsky, Alan. “How to Deal With Erbakan”, *Middle East Quarterly* 4/1 (Mart 1997), 3-8.

Makovsky, Alan. “Islamists Take Power in Turkish Coalition”, *Washington Institute*. Erişim 15 Mayıs 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/islamists-take-power-turkish-coalition>

Makovsky, Alan. “Turkey and ‘The Refah Problem’”, *Washington Institute*. Erişim 15 Mayıs 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkey-and-refah-problem>

Makovsky, Alan. “Turkey: Erbakan at Six Months”, *Washington Institute*. Erişim 15 Mayıs 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkey-erbakan-six-months>

Makovsky, Alan. "U.S. Relations with Erbakan's Turkey", *Washington Institute*. Erişim 15 Mayıs 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/us-relations-erbakans-turkey>

Milliyet, "Erbakan: 28 Şubat'ı Makovsky planladı", (28.07.2007), 21. <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Alan%20Makovsky/>

Öniş, Ziya, "The Political Economy of Islamic Eesurgence in Turkey: The Rise of the Welfare Party in Perspective". *Third World Quarterly* 18/4 (Mayıs, 1997), 743-766. <http://www.jstor.org/stable/3993215>

Taylor, Brock. "Political Islam and Secular Democracy: The Rise of the Refah Party in Turkey, *Sigma: Journal of Political and International Studies* 18/1 (Eylül 2000), 35-43. <https://scholarsarchive.byu.edu/sigma/vol18/iss1/5>

TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi, "Hükümetler", Erişim 11 Mayıs 2021. https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukümetler.html

Foreign Operations, Export Financing, and Related Programs Appropriations for 1998: Hearings before a Subcommittee of the Committee on Appropriations, House of Representatives, One Hundred Fifth Congress, First Session. Washington: United States Government Publishing Office, 1997.

WINEP, Washington Institute for Near East Policy, "About the Institute". Erişim 11 Mayıs 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/about>

Yankaya, Dilek. "28 Şubat, İslami Burjuvazinin İktidar Yolunda Bir Milat", *Birikim* 278 (Temmuz 2012), 29-37.

Yavuz, M. Hakan. "Political Islam and the Welfare (Refah) Party in Turkey", *Comparative Politics* 30/1 (Ekim 1997), 63-82.

YSK, Yüksek Seçim Kurulu, *24 ARALIK 1995 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ SONUÇLARI*, Erişim 9 Mayıs 2021 https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1995MilletvekiliSecimi/1995_secim_sonuclari.pdf